

5

एन. बालादेवी महिला फुटबॉल ची प्रेरणा

सुवर्णा हितेंद्र देवळाणकर

उपप्राचार्या, सेंट मीरा महाविद्यालय, पुणे
E-mail : suvarnadeolankar@gmail.com

इतर खेळांमध्ये महिलांना आता पुरुषांएवढी लोकप्रियता, ग्लॅमर व पैसा मिळू लागला आहे. पण अजूनही आपल्याकडे महिला फुटबॉलमध्ये मात्र तसे होत नाही. अजून महिला फुटबॉल लीगला आपण फार काळ दूर ठेवता येणार नाही अशीच एक महत्त्वाची घटना नुकतीच घडली होती...

नानगोंम बाला देवी स्कॉटलंड फुटबॉल क्लबकडून खेळणारी पहिली महिला खेळाडू ठरली आहे. काय आहे ही घटना? कोण आहेत या एन. बालादेवी?

आपल्याला बायचुंग भुतिया, अर्जेन्टिनाचा मेस्सी किंवा पोर्तुगालचा रोनाल्डो यांची नावे त्यांची कामगिरीही तोंडपाठ असते. मात्र बालादेवी ही भारतीय महिला फुटबॉल संघाची माजी कर्णधार आहे हे कित्येक लोकांना आजही माहीत देखील नाही. ती पहिली भारतीय महिला फुटबॉलपटू आहे ज्याने परदेशात एखाद्या व्यावसायिक संघाकडून खेळण्याच्या करारावर स्वाक्षरी केली आहे. बाला देवीने स्कॉटिश लीग क्लब रॅजर्सतर्फे शानदार कामगिरी केली आहे.

मणिपूरच्या या स्ट्राईकरचा रॅजर्ससोबत व्यावसायिक करार आहे. कोणत्याही व्यावसायिक पुरुष फुटबॉलपटूच्या तुलनेत हे यश सामान्य असू शकेल मात्र महिला फुटबॉलपटूच्या आजवरच्या इतिहासात बघितला तर ही केलेली कामगिरी निश्चितच अभिमानास्पद आहे. बाला देवीने परदेशी कंपनीशी करार करून भारतीय महिला फुटबॉल जगतात नवा इतिहास रचला अशी कामगिरी करणारी ती पहिली भारतीय महिला फुटबॉलपटू ठरली आहे.

जाणून घेऊ या बालादेवीची अधिक माहिती

आसाम मधील मणिपूर मध्ये नानगोंम बालादेवीचा दोन फेब्रुवारी १९९० मध्ये जन्म झाला. तिचे शिक्षण ही मणिपूरमध्ये झाले. तिला फुटबॉल हा खेळ आवडत होता तो तिच्या वडिलांमुळे. तिचे संपूर्ण कुटुंबच फुटबॉल खेळत असे. ती टेनिस किंवा हॅंडबॉलसारखे खेळ लहानपणापासून खेळू लागली. फुटबॉल खेळणे हा तिच्या वडिलांचा आवडता छंद होता. त्यांचे बघून तिलाही या खेळाची आवड निर्माण झाली. मग ती

आसपासच्या मुलांबरोबर फुटबॉल खेळू लागली. आणि मुलांबरोबर खेळत असताना ती त्यात पारंगत होत गेली. तिची आवड व प्रगती वडील बघत होतेच. मग वडिलांनी देखील तिला खेळण्यासाठी प्रोत्साहन दिले..

नानगोंम बाला देवी फुटबॉल प्रतिभेची खाण असलेली मणिपूरची आहे. मणिपूर महिला संघाने २५ पैकी २० वेळा राष्ट्रीय विजेतेपद जिंकले आहे. जेव्हा बिष्णुपूर जिल्ह्यातील तिच्या शेजारच्या मुलांबरोबर तिने फुटबॉल खेळला तेव्हा देवीचे फुटबॉलवरील प्रेम उत्कटतेने बदलले.

राष्ट्रीय पातळीवर अनेक विक्रम -

ती केवळ अकरा वर्षांची असताना तिथल्या इम्फाल येथील फुटबॉल क्लबमध्ये तीने प्रवेश केला. या टीमने कित्येक खेळाडू देशाला दिले आहेत, ज्यात दिग्गज ओइनम बीम बेम देवी यांचा समावेश आहे. भारतीय फुटबॉलपटूची दुर्गा अशी ओळख असलेली मणिपूरची फुटबॉलपटू दिग्गज खेळाडू ओइनम बीम बेम देवी तिचे आदर्श होती. नानगोंम बाला देवीला, ओइनम बीम बेम देवीबरोबर खेळण्याची संधी मिळाली. पंधरा वर्षांची असताना तिला भारतीय महिला फुटबॉल संघाच्या सतरा वर्षाखालील गटात प्रथमच खेळण्यासाठी स्थान मिळाले. आज तिच्या नावावर अनेक विक्रम आहेत.

भारतीय आणि आंतरराष्ट्रीय सामन्यांमध्ये लहान गटात तिने ५८ सामन्यांत सहभागी होत सर्वाधिक ५२ गोल करणारी खेळाडू ठरली दक्षिण आशियातील महिला फुटबॉलपटू १२० राष्ट्रीय सामन्यात शंभरपेक्षा अधिक गोल करणाऱ्या या फुटबॉलपटूने राष्ट्रीय फुटबॉल संघाचे कर्णधारपद भूषविताना दोन वेळा 'प्लेअर ऑफ दी इयर' हा किताबही पटकाविला सगळ्यात जास्त गोल

करणारी भारतीय संघातील खेळाडू अशी तिची ख्याती आहे. निर्णायकक्षणी शानदार खेळ करत आपल्या संघाला तीने विजयश्री प्राप्त करून दिली आहे.

आंतरराष्ट्रीय पातळीवर धडक

बाला देवी या नामांकित खेळाडूची कमान चढतीच राहिली आहे. भारतीय महिला फुटबॉल संघाचे कर्णधार असलेल्या नानगोंम बाला देवीने २०२० मध्ये स्कॉटलंडच्या रेंजर्स या फुटबॉल क्लब बरोबर करार केला. त्यामुळे ती व्यावसायिक फुटबॉल खेळणारी देशातील पहिली महिला फुटबॉलपटू ठरली आणि रेंजर्स साठी खेळणारी पहिली आशियायी आंतरराष्ट्रीय महिला फुटबॉलपटू बनली आहे. खरे तर महिला फुटबॉल संघाचे लीग अस्तित्वात येईल असे कधी कोणाला वाटले नसेल. महिला फुटबॉलला ही आता चांगले दिवस येऊ लागले आहेत. या परदेशी क्लबशी करार करून भारतीय महिला फुटबॉल जगतात नवा इतिहास रचला आहे.

प्रत्येक वयोगटातील आगामी पिढीला तिने मार्ग दाखविला असून महिला फुटबॉलपटू कुठेच कमी नाही, हे सिद्ध केले आहे. मणिपूर सारख्या छोट्याशा राज्यातील बाला देवी आज देशातील महिला खेळाडूंचे प्रेरणास्थान बनली आहे. संपूर्ण भारतातून तिच्यावर अभिनंदनाचा वर्षाव झाला. तिचा आदर्श नक्की घेण्यासारखा आहे. तिने ओआयएनएएमच्या ओइनम थंबल मार्क कॉलेजमध्ये आपले शिक्षण पूर्ण केले. भारतातील अर्ध-व्यावसायिक फुटबॉलपटू असताना देवीने मणिपूर पोलिस विभागात पोलिस महिला म्हणूनही काम केले. रेंजर्स डब्ल्यूएफसीच्या फुटबॉलमधील प्रभावी कामगिरीनंतर तिला निरीक्षक दर्जावर बढती देण्यात आली. त्यामुळे मणिपूर पोलिस स्पोर्ट्स क्लब कडूनही तिने काही सामने

खेळले आहेत.

अमेरिकन कर्णधार मेगन रॅपिनो, जगभरातील करोडो फुटबॉल प्रेमींच्या हृदयात स्थान मिळवलेला अर्जेन्टिनाचा महान खेळाडू लिओनेल मेस्सी आणि त्याचा पारंपारिक प्रतिस्पर्धी असलेला पोर्तुगीज क्रिस्तियानो रोनाल्डो हे तिचे आदर्श होत. रॅजर्सशी देवीचा करार १८ महिन्यांपर्यंत राहिल. तिला इतर खेळाडूंना फक्त असे म्हणायचे आहे की कधीही हार मानू नका, प्रयत्न करा.

बालपणातील आवडीचे व्यावसायिक यशोगाथा मध्ये रूपांतर-

लहानपणापासूनच बाला देवी फुटबॉल खेळाडू म्हणून राज्य व राष्ट्रीय स्तरावर चमकत असताना व्यावसायिक फुटबॉल खेळण्याचे स्वप्न पाहत असे. तिला युरोपमध्ये खेळण्याची संधी मिळावी ही तिची इच्छा होती. तेच स्वप्न पूर्ण करण्याच्या दृष्टीने तिचे प्रयत्न सुरू होते. त्यानंतर वयाच्या ३० व्या वर्षी तिचे फुटबॉल मधील नवीन करिअर सुरू झाले. भारतीय महिला फुटबॉल संघाची माजी कर्णधार असलेल्या बाला देवीने आपल्या शिरपेचात एक मानाचा तुरा खोवला आहेच पण भारतातील महिला फुटबॉल साठी एक नवीन पर्वाची सुरवातही करून दिली आहे.

एका व्यावसायिक यशोगाथामध्ये रूपांतर करून तिने बालपणातील आवड कारकिर्दीत जपली आहे. या घडामोडीचा परिणाम भारतातील महिला खेळाडूंवर निश्चित होईल अशी तिची भावना आहे. आपल्या कौशल्याच्या जोरावर फुटबॉल खेळात तिने मिळवलेला लौकिक नव्या खेळाडूंसाठी उमेद देणारा उत्साह वाढवणारा आहे.

फुटबॉल या खेळातून कारकिर्दीची सुरवात करणाऱ्या बाला देवीच्या यशाचा वेलू गेला गगनावरी

पोहोचलाय. आता तिसाव्या वर्षी तिच्या शिरपेचात आणखी एक मानाचा तुरा रोवला आहे. तो रॅजर्सच्या रूपाने तिला जागतिक दर्जाच्या सुविधा उपलब्ध झाल्या आहेत. या सुविधांचा पुरेपूर उपयोग करून घेण्याचे तिचे उद्दिष्ट असून तिला ही संधी प्राप्त झाली आहे. त्यामुळे जगातील सगळ्यात मोठ्या क्लबसाठी ती युरोपात फुटबॉल खेळू शकेल. तिनेही या स्वप्नातही असा विचार केला नव्हता. रॅजर्स बरोबर केलेला हा करार फुटबॉल हा व्यवसाय म्हणून स्वीकारण्याची आणि या खेळात मोठे योगदान देण्याची इच्छा असलेल्या हजारो मुलींसाठी हे नक्कीच प्रेरणादायी गोष्ट ठरेल. या आधी फक्त भारताची आदिती चौहान २०१५ मध्ये वेस्ट हॅम युनायटेड लेडीज संघाकडून खेळली होती पण एखाद्या व्यावसायिक फुटबॉल क्लबशी करार करणारी बाला देवी ही पहिलीच भारतीय महिला खेळाडू आहे. क्लबशी करार केल्यानंतर भारतीय पुरुष फुटबॉल संघाचा कर्णधार सुनील छेत्री यांनीही बाला देवीचे अभिनंदन करताना म्हटले आहे की, यापूर्वी कोणत्याही भारतीय महिलेने असे केले नाही. भारतात मुळात फुटबॉल या खेळात टिकाव धरणे, योग्य सुविधा उपलब्ध होणे हे तसे दुरापास्त. अशा परिस्थितीत बाला सारख्या गुणी महिला खेळाडूने आंतरराष्ट्रीय स्तरावर आपला ठसा उमटविणे आणि तिची उत्तरोत्तर अधिक प्रगती होत जाणे हे खरोखरच कौतुकास्पद आहे. बाला देवीने सर्व मुलींसाठी एक आदर्श निर्माण केलेला आहे.

महिला फुटबॉलकडे बघण्याचा दृष्टिकोन

भारतातील महिला फुटबॉलपटूंनी बाला देवीकडून प्रेरणा घ्यायला हवी. गेल्या अनेक वर्षांपासून बदल घडत आहेत. पण तसेच महिलांच्या क्रीडा प्रकारांकडे एवढे गांभीर्याने पाहिले जात नाही कारण अजूनही आपल्याला बराच मोठा पल्ला गाठावा

लागणार आहे. फक्त क्रिकेटमध्ये नव्हे तर इतर खेळातही भारतीय महिलांना आत्ताशी कुठे थोडे थोडे ग्लॅमर प्राप्त होत आहे. आपल्या कामगिरीद्वारे महिला दखल घेण्यास भाग पाडत आहेत. आताही बालादेवीच्या रूपाने महिला फुटबॉलची दखल घ्यायला हरकत नाही. बालादेवीच्या रूपाने लोकांच्या मनात असलेली महिला फुटबॉलकडे बघण्याचा दृष्टिकोन नक्की बदलेल याची खात्री आहे.

वयाच्या तिसाव्या वर्षी बाला देवी करार करून उत्तम कामगिरीद्वारे महिला व्यावसायिक फुटबॉलपटू

होऊ शकते कारण वयाची तिशी गाठेपर्यंत बहुसंख्य महिला खेळाडूंना खेळातून लग्न किंवा मुलांचा जन्म किंवा इतर अनेक कारणांनी खेळातील करिअर सोडावे लागते , त्याच वयात नगंगोम बाला देवी फुटबॉलच्या मैदानात नवीन करिअर करण्यासाठी उतरली आहे. बाला देवी निःसंशयपणे आपल्या देशातील सर्वोत्कृष्ट खेळाडू आहे. तिचा व्यावसायिक करार केवळ भारतीय महिला खेळाडूंनाच नव्हे तर सॅफ क्षेत्रातील प्रत्येक महिला खेळाडूला प्रेरणा देईल यात शंका नाही.

व्यायाम मंत्र घ्यावा

राष्ट्रास रक्षण्याला, व्यायाम मंत्र घ्यावा।
 जरी वीर्य नाही देही, तरि कार्य काय होई ॥१॥
 शक्ति जरी शरीरि, मन होय कार्यकारी।
 कर्तव्य-कार्य करण्या, व्यायाम मंत्र घ्यावा ॥२॥
 शांति मनासि लाभे, देहास सौख्य लाभे।
 शक्तीस वृद्धि देण्या, व्यायाम मंत्र घ्यावा ॥३॥
 मारोनि राक्षसांना, रक्षोनि राम सेना।
 कार्यासि शक्त होण्या, व्यायाम मंत्र घ्यावा ॥४॥
 की चंड भीमसेना, कुरु सैन्य नाशवीले।
 बल-भीम दावि सकलां, व्यायाम मंत्र घ्यावा ॥५॥
 व्यायाम होत शक्ति, व्यायाम राष्ट्र भक्ति।
 शिकवोनिद्या जगाला, व्यायाम मंत्र घ्यावा ॥६॥
 सेवावयास माता, नाशावयास चिंता।
 व्यायाम धर्म व्हावा, व्यायाम मंत्र घ्यावा ॥७॥
 थोरानी वंदुनीया, मान्यांस मानुनीया।
 द्यावी मनासि स्थिरता, व्यायाम मंत्र घ्यावा ॥८॥